

Accusativus Graecus

en korpusstudie av ett ovanligt kasusbruk hos två av
guldålderns poeter

Innehåll

1. Introduktion	3
1.1 Material och metod.....	3
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
2. Bakgrund	6
2.1 Diktarna.....	6
2.2 En bred definition av accusativus Graecus	7
2.3 Motsvarande grekiska kasusbruk	7
3. Tidigare forskning	8
3.1 Tidigare forskare	8
3.2 Klädesplaggets och kroppsdelens ackusativ.....	9
3.3 Objekt eller avgränsning?.....	12
4. Analys av korpusen	15
4.1 Konstruktionens ackusativ	15
4.1.1 Undantagen.....	16
4.2 Konstruktionens predikat	18
4.2.1 Undantagen.....	21
4.2.2. Mediala läsningar	21
4.3 Konstruktionens kontext	23
4.3.1 Grekiska, mytologiska och poetiska teman.....	23
4.3.2 Samspel med ablativ.....	25
5. Sammanfattning	26
5.1 Slutsats och diskussion.....	29
6. Fortsatt forskning	30
Bibliografi	31
Korpus	33
Vergilius.....	33
<i>Aeneiden</i>	33
Ovidius	35
<i>Amores</i>	35
<i>Metamorphoses</i>	36

1. Introduktion

Accusativus Graecus är ett samlingsnamn för ett poetiskt och någorlunda ovanligt bruk av latinets ackusativ. Dess ovanlighet ligger i det faktum att den förekommer i förbindelse med adjektiv och intransitiva verbformer, det vill säga verbformer, däribland perfekt particip, som normalt inte kan ta ett direkt objekt eller för övrigt modifieras av en ackusativ på det vis som är möjligt med exempelvis en ablativ. Denna konstruktion används för att, förenklat, uttrycka utsträckningen eller avseendet i vilket ett verb gäller (eg. Aen. 2.57 *revinctum manus* 'bunden i fråga om händerna') eller som ett direkt objekt till ett verb med passiv form men medial innebörd (till exempel Aen. 4.589-90 *pectus percussa flaventisque abscissa comas* 'havande slagit sig för bröstet och slitit sitt gyllene hår').

Det sägs att kärt barn har många namn, och av detta att döma är denna konstruktion lika omtyckt som omtalad; forskare i olika tider och traditioner har betecknat denna ackusativ som till exempel *accusativus Graecus* eller *Greek accusative* (till exempel Hahn, 1960; Skutsch, 1970) *accusativus respiciendi* eller *accusative of respect* (till exempel Löfstedt, 2014, § 131), *accusative of specification* (till exempel Gordis, 1909; Kirk, 1920), *accusativus relationis* eller *Akkusativ der Beziehung* (Brugmann, 1910), *Bereichsakkusativ* (Leumann et al., 1965, § 44). Den aktuella ackusativen åtnjuter alltså på intet sätt någon konsekvent beteckning genom olika grammatikor. De olika beskrivningarna lyckas belysa olika aspekter av denna ackusativs beskaffenhet, men de är sinsemellan inkonsekventa och olika kommentarer och grammatikor beskriver inte sällan ett och samma ställe på olika sätt. Det råder dessutom viss oenighet kring konstruktionens ursprung, och vad konstruktionens historia i latinet kan säga oss om hur den bör läsas och uppfattas.

I denna uppsats undersöks beskaffenheten och bruket av den s.k. *accusativus Graecus* så som den exemplifieras i poesin hos Vergilius och Ovidius, två av latinets mest inflytelserika poeter. Därigenom önskar jag bidra med klarhet i den relativa ordning som råder kring konstruktionens karakterisering i latinforskningen.

1.1 Material och metod

Arbetet är en korpusstudie av bruket av *accusativus Graecus* i utvalda verk av Vergilius och Ovidius, två välkända och väl lästa författare verksamma under latinets s.k. guldålder. Studiens korpus (se avsnitt Korpus) består av totalt 73 förekomster av *accusativus Graecus*; 48

förekomster i Vergilius *Aeneiden* (bok 1-6, totalt 4755 versrader) samt 14 förekomster i Ovidius *Amores* (1-3, totalt 2376 versrader) och 11 i *Metamorphoses* (bok 1-3, totalt 2387 versrader). Hädanefter kommer jag att referera till enskilda förekomster i korpusen med förkortad verkttitel och nummer (se rubriker och numrering i Korpus), till exempel Aen. 1, Met. 1, o.s.v. I den här studien betyder alltså Aen. 1 inte *Aeneidens* första bok utan förekomst 1 i *Aeneiden*. För samtliga verk användes utgåvor av Loeb Classical Library.

Mängden text som ingick i upprättandet av korpusen uppgår alltså till 6 böcker poesi per författare, vilket motsvarar ganska precis 4760 rader av vers (hexameter och elegiskt distikon) vardera. Av jämförelseskäl syntes det fördelaktigt att behandla mer eller mindre exakt lika mycket text av båda författare. I denna studie begränsades korpusen till en textmängd som är bred nog för utförlig analys men ändå var hanterlig med hänsyn till tidsbegränsningar i både datainsamling och analys. För framtida undersökningar kan naturligtvis en större mängd text användas, och med fördel från fler författare, för en bredare bild av konstruktionens användning.

En förekomst motsvarar ett verb eller adjektiv, som jag kallar konstruktionens predikat. 'Predikat' syftar i detta sammanhang alltså inte på predikatet i den övergripande satsen i vilken konstruktionen ingår. Det syftar i stället på huvudordet i *konstruktionen*, det vill säga det som uttrycker en handling eller ett tillstånd hos subjektet. Dessa predikat kan i sin tur modifieras av flera olika substantiv i ackusativ till vilka det uttrycker exakt samma förhållande, exempelvis Aen. 6 *os umerosque similis deo* 'lik en gud i fråga om ansiktet och axlarna'. Eftersom ett och samma predikat kan ta flera sådana modifierande substantiv i ackusativ är antalet ackusativer alltså aningen större än antalet förekomster av konstruktionen, närmare bestämt 84 ackusativer på 73 förekomster. 'Ackusativer' syftar här på det eller de substantiv som inom ramen för konstruktionen står i den så kallade *accusativus Graecus*, och inte andra ackusativer i omgivningen (predikatet kan ju exempelvis också vara ett adjektiv eller particip böjt i ackusativ, men detta har att göra med konstruktionens förhållande till andra delar i satsen och är för analysen inte relevant).

Vid sammanställningen av korpusen konsulterades inledningsvis diverse kommentarer, vilka visade sig vara sinsemellan inkonsekventa vad gäller terminologi och använde olika beskrivningar av ett och samma ställe. Därför gick jag själv igenom allt material och alla konstruktionens förekomster i korpusen sammanställdes av mig själv enligt följande kriterier:

Till förekomster av accusativus Graecus räknades endast ackusativer som utgör icke-obligatoriska modifieringar av intransitiva verbformer eller adjektiv. Med 'intransitiv verbform' menas här en verbform som inte kan ta ett direkt objekt, till exempel ett verb som står i passivum. *Verbformens* transitivitet ska inte förväxlas med *verbets* inneboende transitivitet, eftersom en passiv form som ett perfekt particip är alltid intransitivt, oavsett om verbet är transitivt i aktivum. Till exempel så kan *induo* 'jag klär på mig' ta ett direkt objekt och är därför transitivt, men de passiva formerna *induor* och *induta* kan inte ta direkta objekt och är därför intransitiva.

Vidare måste dessa ackusativer vara på annat vis 'oförenliga' med andra delar i den aktuella satsen enligt det för latinet normala språkbruket. Med det menas att om en ackusativ går att föra som objekt till ett transitivt verb eller till en preposition som tar ackusativ är dessa tolkningar naturligtvis att föredra; *induo pallam* 'jag tar på mig pallan' går inte att läsas som annat än direkt objekt till en transitiv form, men detta är omöjligt för *induta pallam*. Detsamma gäller ackusativer som kan läsas som en prepositionslös riktningssackusativ (till exempel *venit Romam* 'hon kom till Rom'), eller som en objektiv predikatsfyllnad. Vad gäller det sistnämnda, begrunda exempelvis den tänkbara satsen *puto eum animum Romanum esse*. Båda dessa tolkningar är möjliga: *animum* läses gärna som en objektiv predikatsfyllnad till *esse*, 'jag anser honom vara en romersk själ', men kan även läsas som en accusativus Graecus som modifierar *Romanum*, 'jag anser honom vara romersk i fråga om själen'. I de fall sådana fullt lika möjliga tolkningar konkurrerar med varandra anses den förstnämnda vara att föredra, eftersom den ligger närmare latinskt standardspråkbruk. Detta är för att inte utföra en generaliserande analys på material som kanske inte reflekterar vad som faktiskt förekommer i språket.¹ En så komplett lista som möjligt eftersträvades, men den är inte uttömmande. Den presenteras alltså med förbehåll för möjligheten att inte varje befintlig förekomst i det aktuella materialet har identifierats.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är tvåfaldigt. För det första syftar jag till att sammanställa och tillgängliggöra en korpus av accusativus Graecus hos Vergilius och Ovidius för att underlätta fortsatt arbete med konstruktionen. För det andra syftar jag till att med hjälp av denna korpus genomföra en generell analys av konstruktionens beståndsdelar och sammanhang för att identifiera

¹ Med min definition passar *inte* Aen. 1. 320 *nuda genū* in, eftersom *genū* kan läsas som en ablativus limitationis till *nuda*. Detta ställe har därför inte inkluderats i min korpus. Notera däremot att många eller de flesta kommentarer av mer eller mindre förklarliga skäl betraktar detta ställe som ett exempel på en accusativus Graecus, och att detta ställe kommer att diskuteras som sådant vid överblicken av tidigare forskning.

gemensamma drag i hur och när konstruktionen används, och därmed försöka bidra till klarhet i hur konstruktionen bör beskrivas.

Förekomsterna av konstruktionen analyserades var och en i förhållande till dess beståndsdelar utifrån såväl grammatiska som semantiska aspekter:

1. Vilka typer av substantiv förekommer vanligtvis i en accusativus Graecus?
2. Vilka typer av predikat förekommer vanligtvis i en accusativus Graecus?
3. Vilka andra typer av konstruktioner, kasus och/eller teman finner vi i den aktuella versraden eller satsen som helhet?

I förhållande till dessa faktorer kommer jag att försöka identifiera mönster i hur de två författarna begagnar denna typ av ackusativ, för att belysa vilka genomgående drag som är mest representativa och karakteriserande för konstruktionen. Särskilt den tredje frågeställningen är, i jämförelse med de första två, väldigt öppen och går naturligtvis att besvara på enormt många olika sätt. Med hänsyn denna uppsats omfång och syfte kommer analysen kring denna fråga att begränsas till endast ett par intressanta aspekter.

2. Bakgrund

I följande avsnitt ges först en övergripande introduktion till studiens diktare och deras betydelse för konstruktionens spridning. Därefter följer en allmän definition av den aktuella ackusativens beskaffenhet och hur man enklast tolkar dess betydelse. Till sist ges en kort beskrivning av motsvarande kasusbruk i grekiskan, vilket tjänar som bakgrund för att bättre förstå diskussionen kring konstruktionens grekiska påbrå.

2.1 Diktarna

Vergilius, 70 f.Kr. - 19 f.Kr., är upphovsman till romarnas nationalepos *Aeneiden* och en av Europas över huvud taget mest lästa och älskade diktare. Ovidius, 43 f.Kr. - 17/18, besitter liknande legendarisk status och behandlade mot slutet av Augustus tid mytologiska motiv på hexameter i *Metamorphoses* såväl som mer lättsinnig kärleksdiktning i *Amores*. De två verkade under den litterära epok som brukar kallas guldåldern, vilken varade från och med Ciceros första offentliga framträdande 80 f. Kr. fram tills kejsar Augustus död 14 e. Kr (Bendz, i Sjöstrand, 2014, s. xiii-xx) Det är Vergilius som genom flitigt bruk av konstruktionen i sin diktning anses ha etablerat accusativus Graecus som ett välbefäst inslag i den romerska poesin framöver (Hahn, 1960), och Ovidius var tveklöst bekant med Vergilius diktning som en samtida

förebild. Hahn (1960, s. 236) skriver att de två tillsammans har beskrivits som “most addicted among the poets of the period to the use of the accusativus Graecus”. Av dessa anledningar syntes det passande att använda just dessa två diktare för den aktuella analysen.

2.2 En bred definition av accusativus Graecus

Accusativus Graecus är som sagt ett samlingsnamn för det kasusbruk som utgörs av en konstruktion bestående av en ackusativ tillhörande ett intransitivt predikat, det vill säga en intransitiv verbform eller, mer sällsynt, ett adjektiv. Allra vanligast rör det sig om ett perfekt particip eller andra passiva verbformer, vilka ju inte kan ta ett objekt i ackusativ. Vid översättning till svenska nödgas man huvudsakligen betrakta ackusativen antingen som

1. en avgränsning av avseendet i vilket predikatet gäller, till exempel Aen. 8 *manus revinctum* ‘bunden till händerna’; Aen. 35, 45 *nigrantis terga* ‘svarta till ryggarna’ (se exempelvis Sjöstrand, 2014, § 131), eller
2. ett objekt till den annars intransitiva verbformen som bör läsas som medial (närmare bestämt reflexiv) snarare än passiv, till exempel Aen. 31 *manu pectus percussa* ‘havande slagit sig **för bröstet** med handen’, Aen. 14 *induitur galeam* ‘han tog på sig hjälmen’ (se exempelvis Sjöstrand, 2014, § 130.8).

Detta bruk av ackusativ är för latinet udda och under guldåldern som sagt begränsat till poesin. Forskare är till stor del eniga om att det speciella kasusbruket har sitt ursprung i grekiskt inflytande (till exempel Löfstedt, 1959; Woodcock, 1959; Hahn, 1960; Dardano, 2020). Ackusativens båda huvudbetydelser ovan har tydliga paralleller i grekiskan; i synnerhet den mediala diatesen är ett standardinslag i det grekiska språkbruket, men även den avgränsande ackusativen är produktiv och används där betydligt flitigare än på något håll i latinet. Framför allt är den ett typiskt kännetecken för den homeriska grekiskan och den poetiska genre förknippad därmed (se till exempel Dardano, 2020, s. 1). Det är av denna anledning ackusativen ofta behandlas under paraplybegreppet *accusativus Graecus* inom latinsk grammatik, eftersom den, oavsett om den läses som ett direkt objekt till en medial verbform eller som avgränsande, starkt påminner om grekiskt kasusbruk.

2.3 Motsvarande grekiska kasusbruk

Accusativus Graecus läses som sagt huvudsakligen på två vis: med avgränsande betydelse, till exempel Aen. 35, 45 *nigrantis terga* ‘svarta till ryggarna’, och med medial betydelse, till

exempel Aen. 31 *manu pectus percussa* 'havande slagit sig för bröstet med handen'. Latinet saknar en produktiv medial diates, men en sådan finns i grekiskan. Den grekiska mediala diatesen uttrycker huvudsakligen reflexivitet, det vill säga en handling utförd mot agenten själv eller för agentens egen vinning, såväl som reciprocitet, det vill säga en handling utförd av två agenter mot varandra (Blomqvist & Jastrup, 2006, s. 214-15). Dessa mediala verb kan ta direkta objekt i ackusativ. I grekiskan finns också en hänseendets ackusativ, eller accusativus limitationis (eng. accusative of respect), som utgör "en begränsning i en utsagas giltighet" (Blomqvist & Jastrup, 2006, s. 178). Denna begränsning gäller endast med avseende på omistligt ägande, vilket oftast utgörs av en kroppsdel, till exempel *ὁ δὲ φρένα τέπτετ* 'han gladdes i fråga om hjärtat' (Dardano, 2020, s. 1). Den kan även innebära andra inneboende egenskaper såsom storlek, till exempel *πλάτος* 'på bredden', *ὑψος* 'på höjden' (Blomqvist & Jastrup, 2006, s. 178).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt ges en översikt över hur konstruktionens ursprung, beskaffenhet och användningsområde hittills har karakteriserats i latinforskningen.

3.1 Tidigare forskare

Vid översikten av tidigare forskning kommer olika definitioner av konstruktionen från olika författare och tider att diskuteras. En del är hämtade från kortare beskrivningar i grammatikor och läroböcker, till exempel från Jones (2010), Leumann et al. (1965), Löfstedt (1959), Sjöstrand (2014) och Woodcock (1959). Bredvid dessa ställs ett antal längre, diskuterande undersökningar som resonerar kring konstruktionens beskaffenhet och ursprung mer utförligt, till exempel Gordis (1909) och Skutsch (1977). Inte minst Hahn (1954, 1960) har skrivit omfattande och insiktsfullt om ämnet. Dessa ger tillsammans en bred överblick över de olika vis konstruktionen har betraktats och anledningarna till det.

En annan författare vars insikter i frågan jag anser vara mycket värdefulla är Servius 'Grammaticus', som verkade som grammatiker under 300- och 400-tal och skrev utförliga kommentarer till *Aeneiden*. Dessa kommentarer innefattar grammatiska noter och ett flertal förklarande anmärkningar angående det som av moderna forskare kallas accusativus Graecus. I dessa tjänar Servius språkkänsla som modersmålstalare till att förklara hur dessa ska läsas,

och vilka individuella ställen som uppfattades som mer avvikande än andra. Dessa kommentarer hade per se kunnat vara objekt för omfattande analys. För denna uppsats syfte har jag dock begränsat mig till att relativt kortfattat beskriva de stora dragen i hur Servius karakteriserade denna konstruktion och jämföra detta med moderna forskares åsikter.

3.2 Klädesplaggets och kroppsdelens ackusativ

Kasusbrukets avvikande karaktär har som sagt orsakat svårigheter med dess kategorisering och beskrivning. Denna ackusativ har, som tidigare nämnts, huvudsakligen två betydelser: en som avgränsar predikatets giltighet, och en som utgör ett direkt objekt till ett verb med reflexiv betydelse. Vad gäller den avgränsande betydelsen, se till exempel § 131 i Sjöstrand (2014), som i en definition till det han kallar både 'accusativus Graecus' och 'accusativus respiciendi' skriver att ackusativen "användes, huvudsakligen i poesi, i samma betydelse som ablativus limitationis" (det vill säga en avgränsande ablativ). Vad gäller den mediala betydelsen, se § 130.8 i densamme där han skriver att "några verb, mest sådana, som betyda 'avkläda, påkläda' kunna ibland ha ackusativobjekt även i passivum, därför att passivum ursprungligen hade reflexiv betydelse". Som ett exempel på det sistnämnda ges i § 130.8 *adoperta vultum* 'som beslöjat sitt ansikte', intressant nog med kommentaren att "det sista exemplet kan även hänföras till § 131". Det finns alltså, som Sjöstrand erkänner i detta exempel, ingen klar gräns mellan dessa två huvudbetydelser av konstruktionen. Forskare är inte sällan oense om vilka förekomster av konstruktionen som ska läsas som det ena eller det andra. Det råder dessutom viss oenighet kring huruvida dessa två huvudbetydelser är förgreningar av samma konstruktion, eller om det rör sig om två olika konstruktioner som är skilda till ursprunget men identiska till formen. Dessa är två centrala frågor som har diskuterats på många håll i litteraturen och som kommer undersökas vidare nedan.

Accusativus Graecus anses som sagt ofta vara en produkt av grekiskt inflytande på latinet. Viss ovisshet råder dock kring utsträckningen till vilken konstruktionen är resultatet av självständig italisk språkutveckling och exakt hur stor den grekiska inblandningen var i konstruktionens framväxt i latinet. De flesta (bland annat Hahn, Löfstedt och Skutsch) menar att ackusativen i grund och botten är tvåfaldig till ursprunget och innebörden, närmare bestämt att det rör sig om en för latinet inhemska 'klädesplaggets' ackusativ å ena sidan, och en huvudsakligen grekisk 'kroppsdelens' ackusativ å andra sidan (svenska motsvarigheter till det som bland annat Hahn, 1960 kallar 'accusative of the garment' respektive 'accusative of the body part'). Det är till stor del dessa två som tillsammans anses utgöra den bredare kategorin 'accusativus Graecus'.

Denna klädesplaggets akkusativ har sitt ursprung i en på- och avklädningskonstruktion bestående av verb med betydelsen 'klä på/av sig', vilka är passiva till formen men mediala till betydelsen, tillsammans med ett klädesplagg i akkusativ enligt schemat *induta pallam* 'iklädd en palla' (exempelvis Woodcock, 1959). Klädesplaggets akkusativ har av vissa forskare betraktats som en föregångare till kroppsdelens akkusativ, exempelvis Löfstedt (1959) och Leumann et al. (1965). Löfstedt (1959) understryker att de två huvudbetydelseerna av accusativus Graecus har paralleller i både italiskt kasusbruk och grekiskt, men menar att det speciella kasusbruket likväl i grund och botten uppstod i den äldre, inhemska på- och avklädningskonstruktionen. Accusativus Graecus är enligt honom en "partial grecism", det vill säga "an old and genuinely Latin linguistic tendency, which becomes more widely operative under the stimulus of a parallel Greek model." (Löfstedt, 1959, s. 94). "More widely operative" har den enligt honom blivit genom att på- och avklädningskonstruktionen med klädesplaggets akkusativ (*induta pallam*), vilken påträffas som enda variant av konstruktionen i arkaiskt latin², har utvecklats till en akkusativ som – fortfarande inom ramen för samma konstruktion – *dessutom* kan beteckna kroppsdelar. Angående hur detta har gått till skriver han i något otydliga termer att på- och avklädningskonstruktionen "was extended to that in which the accusative refers to a part of the body" (Löfstedt, 1959, s. 94) och hänvisar till Hofmanns förklaring:

"Der ältere Akk. Des Bekleidungsgegenstandes bei *indutus* oder bei Partizipien der gleichen Bedeutungsgruppe [...] zog den das Körperteils nach sich, z.B. Verg. Aen. 4, 518 *exuta pedem* [...], was um so verständlicher ist, als es in dieser Konstruktion bequemer war, zugleich auch den Bekleidungsgegenstand mittels eines Instrumentals auszudrücken." (Leumann, Hofmann & Szantyr, 1965, § 44).

'Den äldre klädesplaggets akkusativ med *indutus* eller med particip av liknande betydelse drog kroppsdelens akkusativ med sig, till exempel Vergilius 4.518 *exuta pedem* [...], vilket är desto mer förståeligt, då det i denna konstruktion var bekvämare att uttrycka även påklädningsföremålet med en instrumental ablativ' (min översättning).

Exakt på vilket sätt den ena typen av akkusativ "drog med sig" den andra förklaras inte hos någon av dessa författare, och inte heller varför det var "bekvämare" att förskjuta klädesplaggets status som direkt objekt till ett instrumentellt komplement. Hursomhelst

² Se Hahn, 1960, s. 221-224 för en diskussion kring de fåtal exempel från arkaiskt latin som verkar innehålla en kroppsdelens akkusativ och på vilka sätt deras äkthet kan ifrågasättas.

används hos både Löfstedt och Hofmann det faktum att konstruktionen under guldålderns poesi regelbundet används med en kroppsdelens akkusativ snarare än en klädesplaggets (det vill säga Aen. 29 *exuta pedem vinclis* 'avklädd från remmarna i fråga om foten' snarare än exempelvis *exuta vincula* 'avklädd remmarna') som belägg för att en naturlig språkutveckling av en inhemska latinsk konstruktion har ägt rum.

Den klädesplaggets akkusativ som förekommer i konstruktioner med *induo* och likvärdiga verb har dock, som Hahn (1960) påpekar, knappast specificerande eller avgränsande funktion så som den grekiska accusativus limitationis, utan är ett "direct object of the verb, active or deponent". Sannerligen läses väl Aen. 14 *induitur galeam* knappast som 'han kläddes, i fråga om (endast) sin hjälm'. Om man anammar förklaringen att accusativus Graecus som helhet har sitt ursprung först och främst i på- och avklädningskonstruktionen, där både klädesplaggets och kroppsdelens akkusativer har ett objekt-förhållande till predikatet, blir det desto svårare att förklara mängden av akkusativer som är rent avgränsande, och på vilket sätt dessa har härletts ur den mediala påklädningskonstruktionen. Hahn ställer sig alltså mot hypotesen att kroppsdelens akkusativ och accusativus Graecus som helhet är en naturlig förlängning av denna latinska klädesplaggets akkusativ under grekiskt inflytande. Hon menar i stället att denna i grund och botten inte alls är ett förled till en kroppsdelens akkusativ, som i stället importerats direkt från grekiskan:

"I cannot believe that the Latin use of the accusative of the body-part, which became common at times when, and in works where, Greek influence was strong, should be viewed as derived not from the parallel, and very common, Greek accusative of the body-part, but from the quite different, and non-Greek, accusative of the garment." (Hahn, 1960, s. 230).

Konstruktionen ter sig alltså först och främst vara ett stilgrepp i vissa poetiska genrer snarare än ett för latinet naturligt och vardagligt kasusbruk som *induta pallam*. Det anser hon framgå inte minst av att konstruktionens användning är högst begränsad till poesin, i synnerhet sådan med särskilt stark grekisk anknytning (begrunder bara *Aeneiden* som ett typexempel på latinskt hommage till Homeros), och att den mycket sällan förekommer i latinsk prosa.

Hahns uppfattning, som erkänner klädesplaggets akkusativ i förhållande till passiva av- och påklädningsverb med medial betydelse som inhemska i latinet, samtidigt som den pekar ut grekiskans bruk av akkusativ som en troligare källa till den form av accusativus Graecus vi

finner hos guldålderns poeter, delas av bl.a. Woodcock (1959). Woodcock gör noga skillnad på tre skilda, huvudsakliga kategorier av denna ackusativ:

- en första som förekommer med adjektiv och uttrycker avseendet i vilket adjektivet gäller (exempelvis Aen. 5.97 *nigrantes terga iuencos*, här Aen. 35),
- en andra som förekommer med perfekt particip och uttrycker vilken kroppsdel som påverkas av participet (exempelvis Aen. 12.64 *lacrimis perfusa genas*), och
- en tredje som förekommer med perfekt particip, särskilt sådana från av- och påklädningsverb, och uttrycker medlet genom vilket handlingen utförs (exempelvis *induta pallam*).

De första två av dessa, menar han, är mer eller mindre uppenbarligen direkta imitationer av motsvarande grekiska konstruktioner, medan den tredje användningen utgör ett försök att återuppliva den gamla och numera föråldrade latinska mediala känslan.

Denna typ av mer exakta klassificeringar av konstruktionen ser ofta olika ut i olika grammatikor och hos olika forskare. Enligt Woodcock har alltså endast en del av alla accusativus Graecus med perfekt particip medial betydelse, det vill säga den tredje kategorin ovan, medan andra kan fungera som avgränsande till perfekt particip, det vill säga den andra kategorin. För till exempel Skutsch (1977) är däremot i princip alla accusativus Graecus med ett perfekt particip mediala; ”only when, from the past participle, ... the accusative is transferred to adjectives (type *nuda pedem*) should we speak of an accusative of respect, which is a Grecism pure and simple.” (Skutsch, 1977, s. 85). Diskussionen kring avvägningen mellan avgränsande och mediala/reflexiva läsningar behandlas noggrannare i följande avsnitt.

3.3 Objekt eller avgränsning?

Det råder som beskrivits ovan knappast tvivel om att klädesplaggets ackusativ först och främst är ett objekt till mediala på- och avklädningsverb, och inte avgränsande i betydelse. Likaså kan ackusativer, både kroppsdelens och klädesplaggets, som förekommer med rena adjektiv knappast vara annat än avgränsande. Det återstår alltså en grupp, det vill säga kroppsdelens ackusativ som förekommer med perfekt particip av olika slag, som kan tillskrivas tillhörighet antingen till den första kategorin (det vill säga mediala konstruktioner som *induta pallam*) eller till den andra (det vill säga avgränsande konstruktioner likt *similis omnia* som i Aen. 30). Med

tanke på att latinska verb inte har någon särskild medial form kan frågan om vad som räknas som medialt besvaras på olika sätt.

Jones (2010) skriver i kommentar till Aen. 1. 228 (här Aen. 1) *lacrimis oculos suffusa nitentis* ... *Venus* 'Venus ... övergjuten med tårar i fråga om de skinande ögonen' att skillnaden mellan en avgränsande ackusativ och ett direkt objekt till en medial form är att "the acc. of respect construction indicates that the subject is not taking an active role in any sense (see on 2.57 [*manus revinctum*] for a clear example); the dir. obj. construction indicates that the subject is taking an active role and intentionally doing something – as *Venus* is here" (Jones, 2010, s. 105). Om Aen. 2. 210 (här Aen. 9) *angues ... ardentisque oculos suffecti sanguine et igni* 'uppfyllda med blod och eld i fråga om de glödande ögonen' skriver han att *ardentis oculos* även det är ett direkt objekt till det passiva *suffecti*, med hänvisning till samma förklaring som ges om 1. 228. Även om man rimligen accepterar att *Venus* med mening har fyllt sina ögon med tårar för att frammana sympati kan det tyckas svårare att acceptera att ormarna medvetet har genomsyrat sina ögon med blod. Gordis (1909) tycker knappast att något av dessa ställen rimligtvis kan tolkas som mediala, och menar snarare att den mediala läsningen appliceras alltför frikostigt av diverse kommentarer på ställen som snarare torde läsas som avgränsande: "The process began with cases where the middle force seemed fairly appropriate, but now we are asked to believe that the literal meaning of 'oculos suffusa' i. 228 is, 'having filled her eyes' [and that] the serpents are represented as having dyed their eyes with blood ..." (Gordis, 1909, s. 69). Det som för Jones (2010) är ett solklart exempel på ett direkt objekt till ett medialt predikat är alltså enligt Gordis avgränsande, den mediala läsningen menar han i dessa fall är mycket krystad.

Vidare problem finner vi i Aen. 11 *Hector ... perque pedes traiectus lora tumentis* 'genomborrade genom de svullnande fötterna med remmar'. Det är ju subjektet Hektor som är *traiectus*, och enligt Jones definition, som han upprättar i kommentar till 1.228, torde detta ställe knappast räknas som medialt utan snarare som en accusative of respect; "the dir. obj. construction indicates that the subject is taking an active role and intentionally doing something". Det aktuella stället handlar om Hektor som, död eller döende, genomborras med remmar genom hälarne. Trots detta klassificerar Jones *lora* som ett direkt objekt till *traiectus*, som följaktligen skulle behöva vara reflexivt. Hans givna definitionen är alltså knappast konsekvent med sig själv, och ännu mindre med andra forskares som Skutsch (1977).

I Servius kommentar till *Aeneiden* görs däremot ingen skillnad mellan om predikatet i fråga är en reflexiv handling eller om det uttrycker ett adjektivistiskt tillstånd. Servius är i sina kommentarer ofta aningen vag men kan ju i egenskap av modersmålstalare ge insikt i hur en romare upplevde den mediala känslan eller avsaknaden därav i den aktuella konstruktionen. Om 1. 228 (här Aen. 1) skriver han som förtydligande förklaring till *oculos suffusa* att den kan omskrivas som "nitidos oculos lacrimis perfusus habens", och att "est figura, quae fit quotiens participio praeteriti temporis a passiuo iungimus casum accusatiuum, ut 'deiectus animum', 'maesta uultum'" (Servius i Thilo, 2011, s. 87). Detta *habens* förskjuter predikatstatusen hos *suffusa* till ett adjektivistiskt *suffusos*, vilket talar emot en reflexiv läsning som 'havande fyllt sina ögon'; 'havande fyllda ögon' är mycket närmre till 'fylld i fråga om ögonen'. Vidare skriver han ju att typen *oculos suffusa* och *maesta vultum* är likvärdiga, och att båda kan skrivas om med en *habens*-konstruktion. *Maesta* som ju i betydelsen 'sorgsen' är lika adjektivistiskt och intransitivt som *nigrantis* och liknande kan i vilket fall inte ta ett direkt objekt, och läsningen *'havande sorgsen ansiktet' är omöjlig. Om *oculos suffusa* och *maesta vultum* ska kunna vara likvärdiga måste det vara i en avgränsande bemärkelse. Aen. 2 *collecta sinus* skulle ju närmast klassas till den tredje kategorin i Woodcocks definition, det vill säga den som förekommer med perfekt particip, främst av påklädningsverb, som uttrycker medlet genom vilket handlingen utförs. Om detta ställe skriver Servius igen helt enkelt: "ut 'oculos suffusa'" (Servius i Thilo, 2011, s. 116). 'Havande fyllda ögon', 'havande ett ledset ansikte' och 'havande en samlad toga' är alltså för Servius tre exempel på samma *figura*, och det verkar inte göras någon skillnad mellan dessa typer beroende på om de är avgränsande eller mediala. De moderna forskarna verkar alltså vara mer känsliga för nyansskillnader i denna bemärkelse än vad Servius verkar tycka är nödvändigt. En vidare skillnad mellan denna *figura* och en annan beskriver Servius i kommentar till *nuda genu* 1. 320 (som i min korpus inte räknades som en accusativus Graecus, men som ändå återfinns i korpusen som en del av Aen. 2): "et est Graeca figura, sed non ea quam diximus fieri per participium praeteriti temporis et casum accusatiuum; haec enim per nomen [det vill säga adjektiv] fit: *quamuis ad unam significationem recurrant* [min kursivering]" (Servius i Thilo, 2011, s. 116), det vill säga 'fastän de betyder en och samma sak'. Det finns alltså för Servius ingen skillnad mellan förhållandet mellan en ackusativ och ett adjektiv och förhållandet mellan en ackusativ och ett particip, trots att han anser att de har olika ursprung. Benämningen "Graeca figura" är dock inte begränsad till konstruktioner med adjektiv; om 2. 273 (här Aen. 11) *perque pedes traiectus lora tumentis* 'genomborrade genom de svullna fötterna i fråga om remmar' skriver han "traiectus lora traiecta lora habens, ut "nuda genu" (Servius i Thilo, 2011, s. 265). *Traiectus lora* är alltså likadan som *nuda genu*, det vill

säga. också det en "Graeca figura" trots att det här rör sig om ett particip och inget adjektiv. Definitionen är alltså inte tydlig, men Servius kommentarer talar för varken en medial eller en avgränsande tolkning utan behandlar alla förekomster likvärdigt. Han uppvisar här alltså den synpunkt som uttrycks av Hahn: "But in general the two types [det vill säga direkt objekt å ena sidan och avgränsande ackusativ å andra sidan] are formally indistinguishable, and I think it is not worth while to try to distinguish them." (1960, fotnot 2).

Sammanfattningsvis har alltså det som hittills hänvisats till som *accusativus Graecus* karakteriserats som ett tvåsidigt kasusbruk; å ena sidan en renodlad latinsk 'klädesplaggets' ackusativ som förekommer som direkt objekt till på- och avklädningsverb, och å andra sidan en 'kroppsdelens' ackusativ. Denna anses av vissa vara härledd ur konstruktionen med klädesplaggets ackusativ, och av vissa vara direkt inhämtad från grekiskans *accusativus limitationis*. De flesta är överens om ett samspel mellan dessa källor som tillsammans har skapat *accusativus Graecus* enligt schemat som förekommer under guldåldern, till exempel Aen. 1 *oculos suffusa*. Oenighet råder kring var gränserna för den mediala tolkningen och för den avgränsande tolkningen går, men påklädningskonstruktionen betraktas till stor del som medial och förekomster där predikatet består av ett adjektiv betraktas som avgränsande.

4. Analys av korpusen

Ett antal starka tendenser kan identifieras i korpusen. Utifrån de 3 analyspunkter som introducerades i introduktionen kan konstruktionen karakteriseras som följer.

4.1 Konstruktionens ackusativ

1. Vilka typer av substantiv förekommer vanligtvis i *accusativus Graecus*?

Den tveklöst tydligaste tendensen i korpusen gäller konstruktionens utsträckningsförmåga bland substantiv. I de 70 förekomsterna finns totalt 81 ackusativer. I 67 av dessa 81 fall tar ackusativen form av en kroppsdel, (till exempel Aen. 1 *oculos*, Am. 1 *comas*, Met. 1 *vultum*). Jag argumenterar för att denna kategori inte bör begränsas till det fysiska utan innefattar inneboende delar av människor mer generellt, såsom själ och sinne (till exempel Aen. 5 *animus*, Aen. 18 *mentem*). Skillnaden mellan att vara 'uppeldad till hjärtat' (Aen. 21 *incensum pectus*), som ju ganska uttryckligen är en kroppsdel, och att vara 'upprörd till själen' (Aen. 43 *concussus animus*), som ju är aningen mer abstrakt, ter sig tämligen liten och kan, menar jag, inte antas ha någon större påverkan på konstruktionens utsträckningsområde. Jag argumenterar

vidare att andra inneboende egenskaper som etnicitet räknas in i denna skara, i Aen. 38 *Cressa genus* 'kretensisk i fråga om ursprunget', vilket ju är lika omistlig för en person som *oculos* (Aen. 1) eller *animus* (Aen. 5). I 9 av de resterande 13 fallen utgörs akkusativerna av ett klädesplagg eller utrustning (exempelvis Aen. 2 *sinus*, Aen. 10 *vittas*, Aen. 15 *ferrum*, Met. 2 *colores*). Detta går mycket nära i linje med etablerade uppfattningen att accusativus Graecus i första hand utgör en slags sammanslagning av kroppsdelens och klädesplaggets akkusativer, och detta resultat är således föga förvånande. Värt att notera är att kroppsdelens akkusativ är betydligt vanligare än klädesplaggets. Om konstruktionens ursprungliga funktion i latinet huvudsakligen var att med ett klädesplaggets akkusativ uttrycka det interna förhållandet i på- och avklädningshändelsen synes denna användning i hög grad ha förskjutits till fördel för kroppsdelens akkusativ.

Det förekommer 4 akkusativer som strider mot denna starka generalisering: *lora* (Aen. 11), *dolorem* (Aen. 41), *ripas* (Am. 9) och *hiatus* (Met. 9). Dessa kräver var och en lite mer ingående utvärdering.

4.1.1 Undantagen

Aen. 41 lyder *nequid antiquum saturata dolorem* och syftar på Juno som 'ännu inte var mätt på sin gamla förbittring', det vill säga fortfarande hyste agg mot Aeneas och trojanerna, och därför sökte sabotera överfarten till Italien genom att lura trojanskorna att sätta eld på flottan. *Dolorem* kan syfta både på ren fysisk smärta såväl som psykisk bedrövelse, och dessutom missnöjet eller ilskan som ju kan medfölja sådana upplevelser för den drabbade. Exakt vilken av dessa betydelser som är lämpligast i detta fall är väl för var och en att tolka, men det står klart att det rör sig om någon obehaglig sinnesstämning hos gudinnan. Med tanke på att tendensen till kroppsdelar i korpusen är så stark kan det vara tillbörligt att räkna in *dolorem* i denna skara, och utöka definitionen av 'kroppsdel' eller 'del av en person i allmänhet' till att innefatta sinnesstämningar. För en latinsk läsare är det mycket möjligt att *saturata dolorem* lästes på samma sätt som *concussus animus* (Aen. 43) eller för den delen *icta digitos* (Am. 4) utan att det betraktades som någon större oregelbundenhet. Alternativt kan man tänka sig att *dolorem* inte alls lästes som en kroppsdel, men att Vergilius här helt enkelt utvidgar konstruktionens utsträckningsområde till att innefatta nya men ändå någorlunda närliggande semantiska kategorier.

Aen. 11, som nämnts ovan, orsakar något större förvirring. Detta ställe lyder *perque pedes traiectus lora tumentis* och syftar på Hektor som av den grymme Akilles blivit 'genomborrad

med en rem genom de svullna fötterna'. *Lora* är naturligtvis inte en kroppsdel för Hektor, och det skulle krävas en ganska krystad tolkning för att läsa denna konstruktion som avgränsande i fråga om en del av honom. Det står också ganska klart att det inte är fråga om påklädning i den typiska bemärkelsen i och med att händelsen knappast har reflexiv betydelse, särskilt om subjektet inte var vid liv när den utspelade sig. Den rimligaste förklaringen till detta ställe är att den följer samma mönster som korpusens övriga på- och avklädningskonstruktioner, men helt enkelt saknar innebörden förknippad därmed. Vore konstruktionen aktiv skulle nämligen Hektor fortfarande vara subjekt till *traicio* 'föra igenom' och *lora* 'rem', som ju ändå påminner om ord som betecknar klädesplagg i andra förekomster (exempelvis Aen. 29 *exuta pedem vinclis* 'avklädd remmarna till en fot'), ett objekt därtill.

Ovidius använder i sin tur två ackusativer som i förhållande till resten av korpusen är inkonsekventa, men märkligt nog konsekventa sinsemellan. Am. 9 *obsite ripas* och Met. 9 *incinctus hiatus* refererar nämligen båda till vattendrag, i Am. 9 *amnis* 'flod' och i Met. 9 *fons* 'källa, vattenhål', och är de hos Ovidius enda ackusativerna i korpusen som inte utgörs av en kroppsdel eller ett klädesplagg. Det kan naturligtvis vara ren slump att dessa två undantag är semantiskt besläktade. Det kan också reflektera en särskild syn på dessa vattendrag. I båda fall rör ju sig ackusativerna om avgränsningar om inte till en del av kroppen så i alla fall till en del av det hela: *ripas* 'flodbädd' som en del av *amnis* och *hiatus* 'öppningarna' som en del av *fons*. Ackusativerna ter sig i grund och botten inte annorlunda än kroppsdelens ackusativ som begränsar i fråga om de respektive vattendragens figurativa anatomi, om man är beredd att personifiera ett vattendrag så som Ovidius faktiskt verkar göra i Am. 9: *Amores* 3.6 inleds med en vädjan till denna *amnis* som tilltalas med vokativ och imperativ och i allmänhet 'duas'. Att i tilltal riktat mot en flod applicera en konstruktion som normalt är begränsad till mänskliga eller levande subjekt i allmänhet ger en animerande effekt. *Ripas* hade både för innebördens och versmåttets skull lika väl ha kunnat få en ablativus limitationis *ripis*, och att den i stället tar en accusativus Graecus parallellt med du-tilltal och imperativer, som ju också normalt är reserverade för mänskliga eller animata entiteter, ter sig alltså vara ett avsiktligt beslut snarare än en slump eller ett misstag. En vidare möjlighet är att floden får ta denna konstruktion och animeras just för att uttrycka den reflexiva känsla som innefattas i en medial läsning; *amnis*, som ju skiljer poeten från dennes älskade, kanske själv är 'havande besätt' (*obsite*) sina stränder med vass för att hånfullt utgöra ett hinder.

Met. 9 i sin tur utgör en kort beskrivning av Dianas badplats *fons* och behandlas långt ifrån i samma detalj som *amnis* ovan. Någon accusativus Graecus som personifieringsmetod är svårt

att argumentera för. Däremot innehåller denna förekomst paralleller till en mycket vanlig konstruktion i korpusen. Vattenhållet är *incinctus* 'omringat', 'gördlat' *marginē gramineo* 'av en gräsig gräns', vilket ekar de ställen som handlar om människors kroppsdelar bekransade med diverse annan flora på andra ställen i korpusen: se exempelvis Am. 13 *cinctus tempora hedera* 'bekransad till tinningarna med murgröna', Am. 14 *redimitus capillos spicis* bekransad till lockarna med ax', Met. 11 *circumdata frontem uvis* 'bekransad till pannan med vinrankor' och jämför *incinctus marginē gramineo* 'omgärdad(/bekransad) med en gräsig bräm'. Om denna förekomst upplevdes som ytterligare en konstruktion i detta led av särskilda påklädningsverb spelade kanske konstruktionens subjekt *fons* och ackusativ *hiatus* semantiska kategorier mindre roll.

Som sagt är ackusativen i fråga nästan helt och hållet begränsad till att beteckna kroppsdelar och tar därför till stor del mänskliga eller animata subjekt. Det ter sig alltså som att dessa två vattendrag på liknande sätt särbehandlas eller nästintill personifieras på olika sätt genom att göras till subjekt för denna ovanliga konstruktion; den ena 'duas' och avgränsas i fråga om en av sina delar som om det vore en kroppsdel, och den andra tar en i korpusen vanlig påklädnadskonstruktion i form av *incinctus*. Att utmärka dessa vattendrag på detta vis synes alltså för Ovidius ha varit viktig nog för att bryta mot konstruktionens annars så starka tendens till kroppsdelar och klädesplagg; *amnis* och *fons* är inte människor men behandlar mänskligt ändå. Just *hiatus* som ju kan betyda både 'gap, svalg' och 'öppning' är ett exempel på en lång rad substantiv som betecknar delar av människokroppen men också används för att beskriva diverse naturliga fenomen, exempelvis *coma* 'hår' men också 'lövverk', *vertex* 'huvud' men också 'bergstopp', *umerus* 'axel' men också 'bergsrygg, ås', *bracchium* 'arm' men också 'gren', *digitus* 'tå, finger' men också 'pinne', och många fler. Ovidius personifiering av naturen passar alltså in i denna etablerade trend. Att just vattendrag är objekt för denna behandling är måhända inte så märkligt med tanke på att särskilda vattendrag som större floder med namn ofta identifierades med en gudom med samma namn och behandlades som aktiva aktörer i mytologi och skönlitteratur.

4.2 Konstruktionens predikat

2. Vilka typer av predikat förekommer vanligtvis i accusativus Graecus?

Jämfört med frågan om vilka typer av substantiv som accusativus Graecus förekommer med, det vill säga de olika typerna av klädesplaggets och kroppsdelens ackusativ, är frågan om vilka typer av verb som förekommer i konstruktionen understuderad. Man har sällan studerat vilka

rent semantiska typer av verb konstruktionen förekommer med. På- och avklädningsverb anses som sagt utgöra en av de mest grundläggande semantiska kategorierna för konstruktionen i fråga och har ägnats mycket uppmärksamhet. Majoriteten av verben eller adjektiven i korpusen har dock litet med på- och avklädningsverb att göra. Det förekommer endast ett ganska begränsat antal typiska påklädningsverb som *induo* 'ta på sig' (Aen. 12, 14; Met. 2), *cingo* 'förläna' (Aen. 15), *exuo* 'ta av sig' (Aen. 29). I större skara förekommer sådana som inte lika uttryckligen handlar om på- och avklädningsverb, det vill säga sådana som i andra sammanhang har en bredare och mer generell definition men som i det aktuella sammanhanget beskriver något som görs med kläder och kroppen; detta innebär att ett och samma verb kan vara ett påklädningsverb på ett ställe i korpusen men inte på ett annat, till exempel *innexa* i Aen. 46 *Discordia vipereum crinem vittis innexa cruentis* 'Discordia bunden till ormhåret med blodiga band' men Aen. 40 *columba ... innexa pedem* 'en duva bunden till foten'. Av denna anledning räknas det förstnämnda stället in i skaran av påklädningskonstruktionerna, men inte det sistnämnda. Grupperna av på- och avklädningsverb sammanfattas i följande kategorier:

- Ord för att 'ta på sig', 'förläna sig med'; *induo*, *cingo*, i fråga om kläder och utrustning (Aen. 12, 14, 15; Met. 2),
- Ord för att 'ta av sig'; *exuo* (Aen. 29).
- Ord för att 'täcka'; *insternor*, *tectus* oftast i fråga om axlarna men också ansiktet (Aen. 17; Met. 1, 3),
- Ord för att 'binda', 'begränsa' och dylikt; *redimitus*, *subnixus*, *evincti*, *nectentur*, *innexa*, *cingere*, *praecinctus*, oftast i fråga om tinningarna och håret (Aen. 20, 26, 37, 39, 46; Am. 2, 13, 14; Met. 4).

Att täcka sina axlar med ett klädesplagg och en lejonfäll (Aen. 17) eller begränsa sitt huvud med löv eller strandmyrtel (Aen. 42; Am. 2) kan svårigen anses sammanfalla rent semantiskt med annat än de mer tydliga påklädningsverb som *induo*. Denna typ av verb, det vill säga de som mer eller mindre uttryckligen rör på- och avklädningsverb, utgör tillsammans 17 av de 73 totala förekomsterna av accusativus Graecus. Det förekommer däremot en skillnad mellan de mer typiska påklädningsverben *induo* och *cingo* och de semantiskt bredare typerna som *redimitus* och *innexa*, som gör att dessa kanske inte bör betraktas som en helt och hållet enhetlig kategori: de förstnämnda tar nästan alltid klädesplaggets ackusativ, medan de sistnämnda nästan alltid tar kroppsdelens ackusativ. Det är tydligt att påklädningsverb fortfarande är ett viktigt sammanhang för accusativus Graecus rent semantiskt, men den verkar konstrueras på olika sätt med olika typer av verb. Vid de allra flesta typer av påklädningsverb föredrar diktarna att använda en

kroppsdelens akkusativ och i stället sätta klädesplagget i ablativ. En vidare punkt som är värd att notera i samband med dessa verb är att det huvudsakligen är *påklädningsverb* som förekommer i dessa konstruktioner; det förekommer bara en förekomst (Aen. 29) med ett avklädningsverb som predikat. Denna avklädningskonstruktion konstrueras på samma sätt som större delen av påklädningskonstruktionerna (det vill säga med en kroppsdelens akkusativ och ett klädesplagg i ablativ) och skillnaderna dem emellan kan antas vara minimala. En trolig förklaring till varför avklädningsverben är så underrepresenterade jämfört med påklädningsverben är att det av berättarskäl helt enkelt är mer relevant att tala om vad en karaktär har på sig snarare än vad hon inte har på sig.

Utöver dessa påklädningsverb finns det som sagt en majoritet som har tämligen lite med av- eller påklädningsverb att göra. I en inte oansenlig del av dessa framträder ett par tydliga typer som sinsemellan är ganska olika men som inbördes ändå uppvisar konsekventa mönster som läsaren lägger på minnet och känner igen från verk till verk och från bok till bok. De kan sammanfattas som följande:

- Ord för att 'slita', 'riva'; *abscissa, notata ungue, dilaniata, laniata*, i fråga om håret, kinderna och kläderna (Aen. 32; Am. 10, 12; Met. 6),
- Ord för att 'slå'; *tunsae, percussa, icta, caesae*, främst i fråga om bröstet (Aen. 3, 31; Am. 4; Met. 7),
- Ord för att 'sänka' eller 'fästa'; *demissa, defixus, deiecta*, endast i fråga om ögonen eller ansiktet, det vill säga blicken, (Aen. 4, 44; Am. 6, 11),
- Ord för att 'genomstänkas' eller 'fyllas'; *suffusa, suffecti, perfusus, interfusa*, främst i fråga om ögonen och kinderna, ofta med blod och tårar, endast i *Aeneiden* (Aen. 1, 9, 10, 33, 36),
- Ord för att 'vara upprörd' eller 'skakad'; *arrecti, pressus, incensum, labefactus, concussus*, i fråga om själen och sinnet, endast i *Aeneiden* (Aen. 5, 18, 21, 27, 43),
- Ord för att 'knyta' och 'knyta upp, lösgöra'; *revinctum, solutae, effusa, innexa, compta, resoluta, nexa*, oftast i fråga om håret men också händer och fötter (Aen. 8, 19, 28, 40; Am. 1, 7, 8).

Dessa kategorier förekommer ofta hos båda författarna och ibland i alla tre verk. Ett par är dock bundna till *Aeneiden* där de brukas flitigt genom de sex böckerna, till exempel ord för att 'genomstänkas' och för att 'vara upprörd'. Att accusativus Graecus så regelbundet förekommer till exempel med uttryck för att slita sitt hår, slå sitt bröst och sänka sin blick tyder på att

konstruktionen gärna används inom ramen för en ganska liten skara etablerade uttryck som återkommande förekommer med en liten grupp likartade verb. Denna grupp utgör sammanlagt 29 av totalt 73 förekomster av accusativus Graecus, vilket innebär att de allra flesta förekomsterna i korpusen ingår i en av dessa kategorier. Likväl är ingen enskild kategori bland dessa lika stor som den bredare kategorin av på- och avklädningsverb.

Värt att nämna är att det i den sistnämnda kategorin ovan, det vill säga ord som handlar om att 'knyta' och 'knyta upp, lösgöra', förekommer ett antal konstruktioner som starkt påminner om kategorin av påklädningsverb som handlar om att 'begränsa, binda'. Begrunda exempelvis de två ställena Aen. 46 *Discordia ... crinem vittis innexa cruentis* 'Discordia bunden i fråga om håret med blodiga band' och Am. 8 *Elegia nexa capillos* 'Elegin bunden i fråga om håret'. Dessa två förekomster innehåller samma verb, men bara den första innehåller ett klädesplagg i ablativ. Denna samexistens med ett klädesplagg i ablativ är för på- och avklädningskonstruktionerna så vanlig att jag har valt att inte räkna dit de som saknar ett sådant, även om de i övrigt påminner om påklädningskonstruktioner. Am. 8 *nexa capillos* har jag alltså valt att räkna den andra till samma skara som Aen. 40 *columba ... innexa pedem* 'en duva bunden i fråga om foten',

4.2.1 Undantagen

Konstruktionen åtnjuter dock en produktivitet som vida överskrider gränserna av ovan nämnda nästintill stelnade uttryck. Den resterande tredjedelen av korpusens predikat utgörs av en rad verb och adjektiv som är vitt skilda och inte passar ihop i några prydliga kategorier: *similis* 'lik' (Aen. 6, 30), *mutatus* 'förvandlad' (Aen. 7), *traiectus* 'genomborrad' (Aen. 11), *tumentem* 'svullen' (Aen. 13), *tremefacta* 'darrande' (Aen. 16), *commissa* 'sammanfogad' (Aen. 22), *Graius* 'grekisk' (Aen. 24), *impressa* 'tryckt' (Aen. 34), *nigrantis* 'svarta' (Aen. 35, 45), *Cressa* 'kretensisk' (Aen. 38), *saturata* 'mättad' (Aen. 41), *movetur* (Aen. 47), *lacerum* 'sårad' (Aen. 48), *contunditur* 'skavs' (Am. 3), *picta* 'målad' (Am. 5), *obsite* 'övervuxen' (Am. 9), *hirsuta* 'lurvig' (Met. 5), *protecta* 'täckt' (Met. 8), *incinctus* 'omgärdad' (Met. 9, se dock i avsnitt 4.1.1 en diskussion om detta ställes paralleller med påklädningskonstruktionen) *distinctus* 'utmärkt' (Met. 10). Det är i denna skara vi finner korpusens enda aktiva verbformer (Aen. 13, 35, 45) och adjektiv (Aen. 6, 24, 27, 45; Met. 5).

4.2.2. Mediala läsningar

Det har föreslagits bl.a. av Woodcock (1959) att accusativus Graecus uppsving i klassisk diktning delvis berodde på en önskan att återuppliva latinets medium, vilket ju innebär att konstruktionen ofta torde ha uppfattats som medial av både diktare och läsare. En annan aspekt

som alltså är av intresse att begrunda för en noggrannare beskrivning av hur konstruktionen är beskaffad är huruvida korpusens predikat är mediala till innebörden. Denna sorts analys kan bidra med klarhet i frågan om vilken (om någon) av konstruktionens två huvudbetydelser, det vill säga medial och avgränsande, som är mest väsentlig. Som diskuterats ovan finns det en viss problematik med att försöka sig på denna typ av uppdelning. Med tanke på att latinet saknar ett produktivt medium särskiljs inga mediala predikat på något vis från de passiva vad gäller formen, även de som mest solklart synes mediala, till exempel Aen. 14 *galeam induitur* 'han tog på sig hjälmen'. Vilken läsning som ter sig rimligast är i grund och botten en tolkningsfråga. Det är inte heller fråga om inneboende egenskaper hos varje verb, utan ett och samma verb kan läsas helt och hållet olika beroende på sammanhanget; inte ens *induitur* skulle väl läsas som medialt om det i sammanhanget uttryckligen framgår att subjektet helt passivt blir utsatt för påklädning av någon annan. Med andra ord bör man akta sig för allt alltför slutgiltigt klassificera en förekomst som det ena eller det andra, och tydliga kategorier kan svårligen upprättas. Hahn (1954) anmärker att "though not all accusatives of specification can be classed as objects of the middle voice, all objects of the middle voice can be classed as accusatives of specification", och i detta har hon rätt. Det kan visserligen resultera i en klumpig översättning, men det är aldrig strikt taget *fel* att översätta vilken accusativus Graecus som helst som avgränsande, och alltså har jag till stor del använt en avgränsande översättning som en försiktighetsåtgärd. Man kan alltså ha den avgränsande läsningen som utgångspunkt, och därifrån försöka i stora drag identifiera tendenser kring vilka typer av predikat som möjligtvis eller helst läses som mediala, ställt mot dem som knappast kan läsas med någon medial tolkning.

De adjektiv som förekommer har naturligtvis ingen medial betydelse, och inte heller presens particip som i de aktuella exemplen i högsta grad är adjektivistiska, till exempel Aen. 45 *nigrantis terga iuencos*. Å andra sidan är det svårt att läsa de solklaraste påklädningskonstruktioner, det vill säga de som innehåller ett på- och avklädningsverb och ett klädesplaggets ackusativ, som annat än mediala; till exempel Aen. 14 *galeam induitur* läses hellre som 'han tog på sig hjälmen' än 'han kläddes [av någon annan] i fråga om en hjälm'. Resterande förekomster, varav de flesta innehåller perfekt particip av de semantiska kategorier sammanfattade ovan, är svårare att dela upp.

I stora drag kan de predikat som handlar om på- och avklädning ofta kallas mediala, om än vissa mer än andra. Till exempel är måhända en medial tolkning aningen mer passande för kategorin som handlar om att 'klä på sig' än för kategorin av predikat med betydelsen

'begränsa'; det är som sagt aningen klumpigt att läsa Aen. 14 *galeam induitur* som 'han kläddes [av någon annan] i fråga om hjälmen', men det går utmärkt att läsa Aen. 39 *tres primi flavaque caput nectentur oliva* – 'de tre första [vinnarna] ska bindas [av någon annan, förslagsvis av Aeneas själv] i fråga om huvudet med gul oliv'. Vidare förekommer de predikat som handlar om att 'slå' och 'slita' oftast i samband med diverse sorguttryck, det vill säga att man slår sig för bröstet och sliter sitt hår, vilka ju gärna läses som mediala. Detsamma gäller för den kategori som handlar om att sänka blicken eller slå ned huvudet. Annorlunda är det dock för de verb som handlar om att genomstänkas eller fyllas på olika sätt; det är väl svårigen ormarna själva som fyllt sina ögon i Aen. 9 *ardentis oculos suffecti sanguine et igni* 'glödande ögon med blod och eld', och det är ormarna och inte Laokoon själv som bestänkt sig i Aen. 10 *perfusus sanie atroque veneno vittas* 'genomdränkt av blod och svart gift i fråga om pannbanden'. Detsamma gäller för den sista kategorin som handlar om att försättas i olika sinnestillstånd, till exempel Aen. 27 *magnoque animum labefactus amore* 'försvagad i fråga om sinnet av stor kärlek'.

4.3 Konstruktionens kontext

3. Vilka andra typer av konstruktioner, kasus och/eller teman finner vi i den aktuella versraden eller satsen som helhet?

Accusativus Graecus samspelar med vissa grammatiska och semantiska aspekter i sin omgivning. Den mest självklara är en 'meta-aspekt' som sträcker sig utanför verkens omedelbara innehåll, nämligen associationen med de genrer i vilka dessa diktare skrev. I den mån den grekiska accusativus limitationis är ett signum för den homeriska diktningen är det föga förvånande att accusativus Graecus, den latinska motsvarigheten till det kasusbruket, förekommer oftast just i verk skrivna i grekisk tradition. Ett sätt på vilket detta inflytande yttrar sig diskuteras i nästa avsnitt. En vidare aspekt som vid första anblick slog mig redan vid sammanställningen av korpusen var att konstruktionen ofta samexisterar med ablativer av olika slag. Hur detta yttrar sig och tänkbara orsaker därtill diskuteras i avsnittet därefter.

4.3.1 Grekiska, mytologiska och poetiska teman

Accusativus Graecus är som sagt inte en del av det klassiska latinets standardspråkbruk. I stället är den ett poetiskt stilgrepp som sällan förekommer i prosa. Det verkar alltså vara någonting

med poesin, i synnerhet den episka, och teman förknippade därmed som 'framkallar' konstruktionen.

I den mån accusativus Graecus används i imitation av motsvarande kasusbruk i grekisk diktning är det knappast långsökt att författarna vill åkalla denna grekiska känsla när innehållet reflekterar ett besläktat tema. Det är utanför denna studies syfte och omfång att räkna varje förekomst av grekiska teman och namn och analysera hur ofta de samexisterar med en accusativus Graecus och inte. Hur som helst är konstruktionens subjekt, när dessa pekats ut med ett egennamn, nästan uteslutande grekiska, bortsett från latinska namn på gudomar. Detta är naturligtvis en naturlig följd av vilka karaktärer som figurerar i berättelserna: i *Aeneiden* (åtminstone de första sex böckerna, som utspelar sig innan trojanerna har anlänt till Italien) är ju mer eller mindre vartenda egennamn grekiskt. Det är alltså oundvikligt att konstruktionens förekomster här tar grekiska subjekt. Detsamma gäller *Metamorphoses*, vilka ju till stor del berör karaktärer från huvudsakligen grekisk mytologi.

I min korpus är det först och främst i *Amores* som karaktärer av olika ursprung och associationer figurerar. Detta innebär att man i *Amores* mer noggrant kan utvärdera vilka sammanhang och vilka typer av subjekt som hellre beskrivs med en accusativus Graecus än andra – är subjekten huvudsakligen romerska, eller huvudsakligen grekiska? Är sammanhanget vardagligt eller högtidligt? Ett par tendenser kan observeras. För det första skriver Ovidius ju bland annat om sitt kärleksobjekt Corinna, som aldrig får en accusativus Graecus; däremot får en viss Nape, en Corinnas slavinna med grekiskt namn, *ad limen digitos restitit icta Nape* (Am. 4). För det andra förekommer konstruktionen med namn på gudomar, som *Ceres* i Am. 14. En tredje trend som slog mig vid läsningen är att figurer som förekommer med en accusativus Graecus inte sällan är sådana som är förknippade med poesi: *Musa* i Am. 2, *Elegia* i Am. 8 och *Catulle* i Am. 13. Accusativus Graecus associeras framför allt med episk diktning i homerisk anda. Alltså är det precis i sådana tematiska sammanhang man kan förvänta att läsa en accusativus Graecus i romersk diktning. Det är exakt enligt mina förväntningar att namn som *Musa* och *Elegia* får en accusativus Graecus, och det är inte förvånande att en bikaaktör som *Nape* (till synes bara på grund av sitt grekiska namn) får en accusativus Graecus. Lika ofta är subjektet dock helt enkelt en *puella* eller en namnlös 'hon', eller till och med en *equus* 'häst' (Am. 3) eller *amnis* 'flod' (Am. 9). Detta visar på att trots att konstruktionen gärna används i samband med namn med grekisk eller poetisk anknytning, så är den inte bunden till dessa teman. Det synes inte ha varit märkligt eller malplacerat att använda konstruktionen i ett mer vardagligt sammanhang som

Am. 1 *longas compta puella comas*. Trots att konstruktionen alltså är bunden till tämligen högtidliga poetiska genrer (se exempelvis Sjöstrand, 2014, § 131) är den alltså inte begränsad till högtidliga tematiska sammanhang.

4.3.2 Samspel med ablativ

En slående tendens som vid första anblick anträffades i korpusen är att konstruktionen ofta samexisterar med ablativer av olika slag. Som ett numeriskt mått på hur vanligt förekommande ablativ är i neutrala versrader (det vill säga sådana i vilka ingen accusativus Graecus förekommer) i de tre verken togs stickprov av de första 100 raderna i vardera verk (från bok 2 snarare än bok 1 i *Amores*, endast av anledningen att denna inte uppvisar någon accusativus Graecus i de 100 första raderna): Aen. uppvisar en ablativ (oavsett typ) i 60% av dessa rader, Met. i 59% och Am. i 33%. Detta ställs i jämförelse till de versrader som i korpusen innehåller en accusativus Graecus; Aen. uppvisar en ablativ i 76% av förekomsterna, Met. i 73% och Am. i 50%. Likheten mellan värdena i mellan Aen. och Met. är slående. I Am. förekommer färre ablativer generellt, men samma förhållande mellan neutrala versrader generellt och rader med förekomster av accusativus Graecus (det vill säga fler i de sistnämnda än i de förstnämnda) uppvisas likväl.

Detta samband kan vara viktigt inte minst med tanke på att accusativus Graecus har samma avgränsande funktion som en ablativus limitationis. En korpusstudie av förekomsten och den exakta utsträckningen och funktionen av ablativus limitationis ligger utanför det närvarande syftet; hur som helst kan man spekulera att de två kasusbruken påverkar och kompletterar varandra. I den mån det är möjligt med hänsyn till de inneboende begränsningarna för accusativus Graecus (det vill säga begränsningen till klädesplagg och kroppsdelar) kan en författare, om en ablativ av nödvändighet förekommer på annat håll på annat håll i versraden, välja att använda en avgränsande ackusativ snarare än en avgränsande ablativ med motsvarande funktion. Detta kan tyda på att användningen av accusativus Graecus delvis är betingad av ett behov av avgränsande kasusbruk när ablativen, som vanligtvis fyller denna funktion, är mindre tillgänglig i sammanhanget; 'mindre tillgänglig' kan den vara om man för variation eller av metrisk skäl vill undvika flera ablativer i samma sats, oavsett om de fyller samma eller olika funktioner. Om sådana stilistiska val går naturligtvis endast att spekulera.

En annan, kanske troligare, förklaring till att de rader som innehåller en accusativus Graecus i större utsträckning än andra innehåller en ablativ är att en stor del av de på- och avklädningspredikat som förekommer i korpusen specificerar en kroppsdel i ackusativ, men

nämner också ett klädesplagg. Detta görs med en (instrumental) ablativ. En klädesplaggets ablativ synes alltså vara ett obligatoriskt inslag i de påklädningskonstruktioner som inte har en klädesplaggets ackusativ.

Det är alltså inte nödvändigtvis tydligt om det i första hand är en accusativus Graecus med på- och avklädningsverb som betingar en ablativ, eller om förekomsten av en ablativ i raden betingar användandet av en accusativus Graecus. Att på- och avklädningskonstruktioner ökar antalet ablativer synes troligt med tanke på att en ablativ som beskriver medlet för på- eller avklädningskonstruktionen är närmast obligatorisk i sådana konstruktioner, men det andra alternativet, det vill säga att avgränsande ackusativer i redan ablativtunga rader tar den avgränsande ablativens plats, kan betraktas som en resurs diktare kan nyttja för att uppnå eftertraktad *variatio*.

5. Sammanfattning

Som sammanfattning är det nyttigt att ställa tendenserna funna i korpusen mot hur tidigare forskning har karakteriserat accusativus Graecus, och bidra med en karakteriserande beskrivning av konstruktionen baserat på de tre frågeställningarna som presenterades i introduktionen.

1. Vilka typer av substantiv förekommer vanligtvis i en accusativus Graecus?

Den tveklöst tydligaste tendensen som observerades i korpusen är att ackusativen i fråga allra oftast utgörs av en kroppsdel. De ackusativer som inte är kroppsdelar är i stället klädesplagg, med ett mycket litet antal undantag. Också den grekiska accusativus limitationis uppvisar en tendens till kroppsdelar (se avsnitt 2.3 ovan). De två språkens kasusbruk speglar tydligt varandra i detta avseende. Klädesplaggets ackusativ, som är inhemsk för latinet, förekommer visserligen vid ett antal tillfällen (9 av totalt 81 ackusativer), men verkar hos dessa guldålderns poeter inte vara konstruktionens huvudsakliga användningsområde.

I en ganska kortfattad definition skriver Sjöstrand (2014, § 131) att accusativus Graecus har ”samma betydelse som en ablativus limitationis”. Dessa två kasusbruk bör dock på intet sätt betraktas som likvärdiga alternativ. Korpusen bekräftar som sagt att accusativus Graecus med mycket få undantag är begränsad till ett fåtal typer av substantiv som närmast kan definieras som ’kroppsdelens’ och ’klädesplaggets’ ackusativ. Vilken som helst ablativus limitationis kan alltså inte bytas ut mot en accusativus Graecus, men varje accusativus Graecus kan bytas ut mot

en ablativus limitationis. Det är alltså hos dessa poeter inte fråga om ett renodlat avgränsande kasusbruk som den motsvarande ablativen, utan en konstruktion starkt förknippad med särskilda sammanhang. Samtidigt förekommer undantag till denna regel, till exempel Am. 9 *ripas* 'stränder', Aen. 41 *dolorem* 'förbittring' och Met. 9 *hiatus* 'öppningarna'. Dessa kan man betrakta som en utveckling av ett kasusbruk som kan avgränsa i fler sammanhang än vad som ursprungligen tilläts, och att konstruktionen hos dessa författare uppfattades som avgränsande i en mer generell bemärkelse. Det är också möjligt att förena dessa substantiv med tendensen till kroppsdelens ackusativ (se diskussionen i avsnitt 4.1.1), och det är möjligt att ovan nämnda undantag helt enkelt uppfattades som en naturlig förlängning av kroppsdelens ackusativ.

2. Vilka typer av predikat tar vanligtvis accusativus Graecus?

Accusativus Graecus förekommer i korpusen med en stor mängd olika typer av predikat. Här finns ett par mycket intressanta tendenser som tidigare inte uppmärksammats och kategoriserats utförligt. Konstruktionens predikat är intransitiva verbformer, både passiva och aktiva, såväl som adjektiv, och de tillgängliga semantiska kategorierna är för dem betydligt fler än för substantiven. En ansevärd del av dem är verb som handlar om (mer eller mindre medial) på- och avklädning, till exempel Met. 2 *varios induta colores* 'iklädd olika färger' eller 'havande iklätt sig olika färger' och Aen. 14 *comantem galeam induitur* 'han tog på sig den plymerade hjälmen'. Påklädningsverben är en kategori som i sin tur består av ett antal mindre och tydligt avgränsade underkategorier, till exempel uttryck för att 'begränsa tinningarna'. Totalt 16 av 73 konstruktioner har ett på- eller avklädningspredikat. Detta visar på att konstruktionen trots det grekiska inflytandet ofta gärna håller sig nära den inhemska påklädningskonstruktion som ändå tilläts 'naturligt' i latinet, och att denna inte på något sätt blivit föråldrad eller fallit ur bruk under guldåldern bara för att accusativus Graecus utsträckningsområde utvidgades.

Majoriteten av predikaten har dock mycket litet med på- och avklädning att göra. Många av dessa uttrycker dessutom långt ifrån alltid ett medialt förhållande till ackusativen, till exempel Aen. 8 *manus iuvenem revinctum* 'en ynglig bunden till händerna' (och knappast 'yngligen, havande bundit sina händer') och Am. 9 *amnis harundinibus limosas obsite ripas* 'en flod övervuxen med vass i fråga om de leriga ständerna' (och inte 'en flod, havande överväxt sina ständer ...'). Predikaten i de resterande 46 förekomsterna täcker betydligt fler semantiska kategorier. En inte oansenlig del (30 av 73 predikat totalt) av dem kan delas in i ett antal tydliga kategorier som förekommer som mer eller mindre fasta uttryck, till exempel sådana som handlar

om att slå sig för bröstet, slita sitt hår, eller fyllas med blod. Dessa utgör en stor del av konstruktionens användningsområde och har, såvitt jag vet, inte kategoriserats noggrant på annat håll. Jag anser alltså att man vid en utförlig beskrivning av konstruktionens användningsområde inte bör underlåta att nämna dessa vanliga uttryck. Om undantagen som inte innefattas i någon av dessa kategorier kommer jag att reflektera vidare nedan.

3. Vilka andra typer av konstruktioner, kasus och/eller teman finner vi i den aktuella versraden eller satsen som helhet?

I korpusen observerades två huvudsakliga tendenser med vilka konstruktionen samspelar på olika sätt. Den första av dessa är accusativus Graecus förhållande till olika grekiska sammanhang i texten. Konstruktionen uppstod ju i guldålderns poesi på grund av grekiskt inflytande och har därifrån fått sitt namn. Korpusen visar att accusativus Graecus inte sällan förekommer med grekiska subjekt, som om namnets språkliga tillhörighet är det som framkallar konstruktionen. Denna tendens är självklar i *Aeneiden* och till stor del också *Metamorphoses*, som i både tid och rum utspelar sig där nästan alla namn är grekiska. I *Amores* ser vi dock tydligt att konstruktionen förekommer med grekiska namn, särskilt sådana med poetisk anknytning, som *Musa* och *Elegia*. Samtidigt förekommer den lika ofta för att beskriva någon namnlös 'hon' som i Am. 1 *compta puella comas*. Konstruktionen är alltså visserligen begränsad till poesi, men den verkar inte vidare vara begränsad till grekiska sammanhang utan används mer vardagligt på detta vis.

En andra tendens som observerades var att i versrader där det förekommer en accusativus Graecus förekommer det också ofta en ablativ, jämfört med rader utan en accusativus Graecus. Två möjliga förklaringar läggs fram till detta: de två kasusbruken, som till viss del överlappar i betydelse, kan komplettera varandra: i en rad där det redan förekommer en ablativ för ett annat syfte kan en ackusativ i stället ta den avgränsande rollen (såvida den uppfyller kriteriet att vara antingen en kroppsdel eller ett klädesplagg). En vidare förklaring är att accusativus Graecus ibland helt enkelt kräver en instrumental ablativ. Accusativus Graecus utgörs ju i korpusen ofta av ett medialt påklädningsverb med en kroppsdel i ackusativ, och samtliga dessa förekommer tillsammans med en ablativ som uttrycker klädesplagget eller medlet för påklädningshandlingen i ablativ. För denna kategori synes klädesplaggets ablativ mer eller mindre vara en obligatorisk del av konstruktionen, vilket är värt att nämna i en beskrivning av hur accusativus Graecus brukar konstrueras och användas.

5.1 Slutsats och diskussion

Som framgår av dessa tendenser är accusativus Graecus en konstruktion som i allmänhet är begränsad till specifika sammanhang. Det förekommer dock i korpusen ett antal predikat som inte faller under någon av ovan nämnda kategorier. Dessa har jag benämnt 'undantag', om de ens kan kallas så med tanke på att de tillsammans utgör en tredjedel av predikaten. Dessa är sinsemellan väldigt olika vad gäller betydelse: vad har *commissa* 'sammanfogad' (Aen. 22), *contunditur* 'skavs' (Am. 3) och *hirsuta* 'lurvig' (Met. 5) gemensamt? Det står klart att kroppsdelens och klädesplaggets ackusativer, som dominerar i korpusen med mycket få undantag, är det som i huvudsak definierar konstruktionen. Förhållandet mellan konstruktionens beståndsdelar, det vill säga ackusativen och det intransitiva predikat på vilket det är avhängigt, verkar lyda så här: konstruktionen kan förekomma med vilken typ av predikat som helst, så länge ackusativen är en kroppsdel eller ett klädesplagg. Om vi vidare betraktar Met. 9 *fons ... margine gramineo patulos incinctus hiatus* 'en källa omgärdad av gräsgräs i fråga om de vida öppningarna', ett av de mest slående undantagen, märker vi intressant nog att den motsatta principen också verkar gälla, om än i mycket mindre grad: konstruktionen kan också ta vilken ackusativ som helst, så länge predikatet är ett på- och avklädningsverb. Med andra ord kan konstruktionen användas även för att beskriva den icke-mänskliga *fons* och dess *hiatus* som ju i sammanhanget inte är kroppsdelar, eftersom *incinctus margine gramineo* uppvisar ett typiskt mönster för en av påklädningskonstruktioner ('omgärdad' eller 'begränsad med något') och därmed följer konstruktionens 'regler'.

Förekomsterna i korpusen tyder på att de begränsningar som forskare beskrivit för konstruktionen inte sällan överskrids och att dess beståndsdelar är mer löskopplade från varandra än vad som beskrivits. Till exempel hävdas ju klädesplaggets ackusativ förekomma som direkt objekt till verb med betydelsen 'klä på/av sig'. I korpusen finns dock ett par tillfällen där klädesplaggets ackusativ existerar helt oberoende från ett påklädningsverb: Met. 6 *laniata sinus* 'hon slet sin toga' och Aen. 10 *perfusus vittas* 'genomstänkt i fråga om pannbanden'. Varken *laniata* eller *perfusus* tolkas rimligen som på- eller avklädningsverb. I det förstnämnda läses *sinus* gärna som objekt till *laniata*, och uppfyller på så sätt det mediala kriteriet för påklädningskonstruktionen. I det sistnämnda är det däremot svårare att läsa *perfusus* som en medial form och *vittas* som ett objekt. Här används helt enkelt en klädesplaggets ackusativ helt självständigt. Det verkar alltså som att accusativus Graecus inte består av en påklädningskonstruktion med klädesplaggets ackusativ å ena sidan, och en avgränsande kroppsdelens ackusativ med adjektiv å ena sidan, utan att dessa har smält samman till en stor,

enhetlig massa som förenar beståndsdelar och egenskaper från båda dessa. Korpusen visar att guldålderns diktare kunde välja bland dessa beståndsdelar och sätta ihop dem till nya kombinationer som inte använts förut: man kan använda både kroppsdelens och klädesplaggets ackusativer med olika typer av predikat, oberoende av om betydelsen är avgränsande eller medial. Det verkar sannerligen förefalla, som Norden i kommentar (1957) till Aen. 6.228 anmärker, att "die dieser Konstruktion des Accusativs ursprünglich gezogenen Grenzen sind erst von den augusteischen Dichtern weit überschritten worden" – "denna ackusativkonstruktionens ursprungligen dragna gränser blev först av de augusteiska diktarna vida överskridna" (min översättning).

Som sagt är konstruktionens ursprungligt latinska egenskaper hos dessa två guldålderns diktare nära sammanfogade med de grekiska. Vilken av dessa som mest har påverkat en given förekomst av konstruktionen är långt ifrån tydligt eller ens möjligt att särskilja. Detta stämmer väl överens med Löfstedts beskrivning av konstruktionen som en "partial grecism", det vill säga en "an old and genuinely Latin linguistic tendency, which becomes more widely operative under the stimulus of a parallel Greek model" (Löfstedt, 1959, s. 94). Av dessa anledningar synes mig *accusativus Graecus* vara en mer passande beteckning än exempelvis *accusative of respect*, *Bereichsakkusativ* eller beskrivningen 'medial på- och avklädningskonstruktion': dessa lyckas var och en belysa endast en aspekt av konstruktionens karaktär, och deras gränser är till den grad otydliga att det är mycket oklart om ett ställe ska räknas till den ena, den andra, den tredje, eller till någon helt annan beteckning. *Accusativus Graecus* som konstruktion är inte bara var och en av dessa ackusativer uppradade i prydliga led bredvid varandra, utan en sammansmältning av alla på samma gång.

6. Fortsatt forskning

För en tydligare bild av *accusativus Graecus* beskaffenhet vore det mycket intressant att undersöka konstruktionens fortsatta utveckling efter att den populariserats under guldåldern. Genom att sammanställa en liknande korpus från fler och yngre författare från klassisk tid och framåt skulle man åstadkomma en bild som sträcker sig över olika tider och traditioner och därmed få en mer fullständig överblick av hur konstruktionen kan användas.

Bibliografi

Blomqvist, J., & Jastrup, P. O. (2006). *Grekisk grammatik = Græsk grammatik* (3. udg., 2. opl.). Köpenhamn, Akademisk Forlag.

Brugmann, K. (1910). Der sogenannte Akkusativ der Beziehung im Arischen, Griechischen, Lateinischen, Germanischen.. *Indogermanische Forschungen*, 27(1), 121–151.

Dardano, P. (2020). The accusative of respect in Homeric Greek as evidence for language contact. *Commentationes Humanarum Litterarum*, 139, 1-29.

Gordis, W. S. (1909). The Accusative of Specification in Aeneid i-vi. *The Classical Journal*, 5(2), 68–76.

Hahn, E. A. (1954). Partitive Apposition in Homer and the Greek Accusative. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 85, 197–289.

Hahn, E. A. (1960). The Origin of the Greek Accusative in Latin. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 91, 221–238.

Jones, P. V., & Vergilius Maro, P. (2010). *Reading Virgil: Aeneid I and II*. Cambridge, Cambridge University Press.

Kirk, W. H. (1920). The Accusative of Specification in Latin. *The Classical Weekly*, 13(12), 91–93.

Kirk, W. H. (1920). The Accusative of Specification in Latin (Concluded). *The Classical Weekly*, 13(12), 91–93.

Leumann, M., Hofmann, J. B., & Szantyr, A. (1965). *Lateinische Grammatik*. München, Beck'sche Verlagsbuchhandlung.

Löfstedt, E. d. y. (1959). *Late Latin*. Oslo, Aschehoug.

Ovidius Naso, P. *Heroides. Amores*. Translated by Grant Showerman. Revised by G. P. Goold. Loeb Classical Library 41. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1914.

Ovid. *Metamorphoses*, Volume I: Books 1-8. Translated by Frank Justus Miller. Revised by G. P. Goold. Loeb Classical Library 42. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1916.

Sjöstrand, N. (2014). *Ny latinsk grammatik* (3., oförändr. uppl.). Uppsala, Uppsala universitet.

Skutsch, O. (1977). Accusativus Graecus. *Glotta*, 55(1/2), 85–88.

Thilo. (2011). *Servii Grammatici Qui Feruntur in Vergilii Carmina Commentarii: Volume 1 , Aeneidos Librorum I-V Commentarii*. Cambridge University Press.

Vergilius Maro, P. (1957). *Aeneis Buch VI* (4. Aufl. (neu mit dem Text der zweiten Aufl. verglichen)). Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Vergilius Maro, P. *Eclogues. Georgics. Aeneid: Books 1-6*. Translated by H. Rushton Fairclough. Revised by G. P. Goold. Loeb Classical Library 63. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1916.

Woodcock, E. C. (1959). *A new Latin syntax*. London, Methuen.

Korpus

För överskådlighetens skull står konstruktionens **akusativ** i fetstil. Eventuella *ablativer* i sammanhanget har kursiverats. Utelämnad text markeras med ellips I regel har varje aktuellt ställe återgivits endast med konstruktionens nödvändiga beståndsdelar och så mycket omgivande text som är nödvändigt för förståelse. Konstruktionens subjekt har inkluderats i de fall det står utskriver i omgivande text. I översättningen prioriterades tydlighet över stil, och de flesta av akusativerna återges perifrastiskt med det generaliserande uttrycket 'i fråga om'.

Vergilius

Aeneiden

1. 1.228 *lacrimis oculos suffusa nitentis ...* Venus - övergjuten *med tårar i fråga om de skinande ögonen*
2. 1.320 *nuda genu nodoque sinus collecta fluentis* – bar om knät och samlad i en knut *i fråga om de böljande kläderna*
3. 1.481 *tunsae pectora palmis* – slagna *för bröstet med händerna*
4. 1.561 *Dido vultum demissa* - sänkt *i fråga om ansiktet*
5. 1.579 *his animum arrecti dictis ...* Achates et pater Aeneas - upprörda *till sinnet* av dessa ord
6. 1.589-90 *Aeneas ... os umerosque deo similis* – lik *en gud i fråga om ansiktet och axlarna*
7. 1.658 *faciem mutatus et ora* Cupido – Cupido förändrad i fråga om *utseende och ansikte*
8. 2.57-58 *manus iuvenem revinctum pastores magno clamore trahebant* - herdarna drog *med stort oväsen* en yngling bunden *till händerna*
9. 2.210 *ardentis oculos suffecti sanguine et igni* - uppfyllda *med blod och eld i fråga om de glödande ögonen*
10. 2.221 *perfusus sanie vittas atroque veneno* - genomdränkt *med blod och svart gift i fråga om banden*
11. 2.273 *perque pedes traiectus lora tumentis* – genomborrad genom de svullna fötterna *i fråga om remmar*
12. 2.275 *exuvias indutus Achilli* – iklädd Akilles *byten*
13. 2.381 *caerula colla tumentem* – uppblåst till *de havsblåa halsarna*
14. 2.391-393 *comantem Androgei galeam clipeique insigne decorum induitur* – han tog på sig Androgeus beplymade hjälm och sköldens *utsmyckade emblem*
15. 2.510 *inutile ferrum cingitur* – och utrustas *i fråga om det oanvändbara svärdet*

16. 2.629 tremefacta **comam concusso vertice** nutat – darrande **i fråga om lövverket** lutar det med skakad topp
17. 2.722 **latos umeros subiectaque colla** veste super *fulvique* insternor *pelle leonis* – jag täcks **i fråga om de breda axlarna** och **den sänkta nacken** med ett plagg och en gul lejonfäll
18. 3.47 **mentem formidine** pressus - förtryckt av rädsla **till sinnet**
19. 3.65 Iliades **crinem** de *more solutae* – trojanskorna enligt *sedem* lössläppta **i fråga om håret**
20. 3.81 Phoebique **sacerdos vittis et sacra redimitus tempora lauro** - kransprydd med band och helig lager **till tinningarna**
21. 3.298 *miroque* incensum **pectus amore** – uppjagad **i fråga om bröstet** av förunderlig kärlek
22. 3.428 delphinum **caudas** utero commissa luporum – sammanfogad **i fråga om delfinstjärtar** till en vargmage
23. 3.545 **capita** ante aras *Phrygio* velamur *amictu* – framför altaren sveps vi **till huvudena** av trojansk slöja
24. 3.594 **cetera** Graius – grekisk **i fråga om resten**
25. 4.137 **Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo** – omgärdad **i fråga om en sidonisk chlamys** med dekorerad fäll
26. 4.216-17 Paris ... *Maeonia* **mentum mitra crinemque madentem** subnixus – knuten undertill **i fråga om hakan och det fuktiga håret** med en maeonisk huvudbonad
27. 4.395 Aeneas ... *magnoque* **animum** labefactus *amore* – försvagad **till sinnet** av stor kärlek
28. 4.509 **crinis effusa** sacerdos - prästinnan utsläppt **i fråga om håret**
29. 4.518 unum exuta **pedem vinclis** - avklädd från remmarna [sandalen] **till en fot**
30. 4.558-559 **omnia Mercurio similis, vocemque coloremque et crinis flavos et membra decora iuventa** – lik *Mercurius* **i fråga om allt, rösten och färgen och de gula lockarna och lemmarna vackra** i ungdomlighet
31. 4.589 *manu* **pectus percussa decorum** – slagen med handen för det vackra bröstet
32. 4.590 **flaventisque abscissa comas** – och sliten **i fråga om det gula håret**
33. 4.643-644 Dido ... *maculisque* **trementis** interfusa **genas** - genomstänkt med fläckar **i fråga om de skälvande kinderna**
34. 4.659 **os impressa toro** – pressad mot soffan **i fråga om ansiktet**
35. 5.97 totidem *nigrantis* **terga iuencos** – lika många stutar svarta **till ryggen**
36. 5.135 *iuventus* ... **nudatosque umeros oleo perfusa** - genomsmord med olja **till de nakna axlarna**
37. 5.269 *puniceis* **evincti tempora taenis** - bundna med röda band **till tinningarna**
38. 5.285 *Cressa* **genus Pholoe** – Pholoë, kretensisk **i fråga om ursprunget** (av kretensisk börd)

39. 5.309 tres ... primi ... *flavaque caput* nectentur *oliva* – de tre första ska bindas **till huvudet med gul oliv**
40. 5.511 innexa **pedem malo** pendebat ab *alto* - bunden **till foten** hängde den *från den höga masten*
41. 5.608 necdum **antiquum saturata dolorem** – och inte än mätt **i fråga om sin gamla förbittring**
42. 5.774 **caput foliis** evinctus - bunden *med löv* **till huvudet**
43. 5.869 *casuque* **animum** concussus amici – omskakad **till sinnet** av vännens *död*
44. 6.156 Aeneas *maesto* defixus **lumina voltu** - fäst *med sorgsen uppsyn* **i fråga om ögonen**
45. 6.243 nigrantis **terga iuencos** – stutar svarta **till ryggarna**
46. 6.281 Discordia demens **vipereum crinem vittis** innexa *cruentis* – Discordia bunden *med blodiga band* **i fråga om orm-håret**
47. 6.470 nec magis *incepto* **vultum sermone** movetur – och inte rördes hon **i fråga om ansiktet** av det *påbörjade talet*
48. 6.495-496 lacerum crudeliter **ora, ora manusque ambas** – grymt sårad **till läpparna och båda händerna**

Ovidius

Amores

1. 1:1.20 **longas** compta puella **comas** – en flicka flätad **i fråga om det långa håret**
2. 1:1.29-30 cingere *litorea* **flaventia tempora myrto**, Musa – du ska bekransas *med strandmyrtel* **i fråga om de gula tinningarna**, Musa
3. 1:2.15-16 asper equus *duris* contunditur **ora lupatis** – den bångstyriga hästen skavs **i fråga om munnen** av *de hårda och taggiga (betslen)*
4. 1:12.3-4 ad limen **digitos** restitit icta Nape – Nape stannade slagen mot tröskeln **i fråga om tårna**
5. 1:14.51-52 oraque *dextra* protegit **ingenuas picta rubore genas** – och torkar ansiktet *med högerhanden*, målad *med rött* **i fråga om de fina kinderna**
6. 2:4.11 sive aliqua est **oculos** in se deicta **modestos** – eller om det finns någon nedslagen mot sig själv (i knät) **i fråga om de blyga ögonen**
7. 2:14.39 ferturque rogo resoluta **capillos** – och hon bärs till bålet utsläppt **i fråga om håret**
8. 3:1.7 venit **odoratos** Elegia nexa **capillos** – Elegin kom bunden **i fråga om de parfymerade lockarna**

9. 3:6.1 amnis *harundinibus limosas* obsite **ripas** – flod, övervuxen av vass i fråga om din leriga flodbädd

10. 3:6.48 *Ilia ... ungue notata comas, ungue notata genas* – märkt med nageln i fråga om håret, märkt med nageln i fråga om kinderna

11. 3:6.67 *illa oculos in humum deiecta modestos* – nedslagen mot marken i fråga om de blyga ögonen

12. 3:9.52 *soror ... inornatas dilaniata comas* – sliten i fråga om det osmyckade håret

13. 3.:9.61-62 *hedera iuvenalia cinctus tempora ...* Catulle – bekransad med murgröna i fråga om de ungdomliga tinningarna

14. 3.10:3 *Ceres, tenues spicis redimita capillos* – bekransad med ax i fråga om de fina lockarna

Metamorphoses

1. 1.265 *Notus ... terribilem picea tectus caligine vultum* – täckt av kolsvart mörker i fråga om ansiktet

2. 1.270 *varios induta colores ...* Iris – klädd i fråga om olika färger

3. 1.332 *umeros innato murice tectum ... Tritona* – täckt med inhemsk purpur i fråga om axlarna

4. 1.699 *Pan ... pinuque caput praecinctus acuta* – och omgärdad med vassa barr i fråga om huvudet

5. 2.30 *glacialis Hiems canos hirsuta capillos* – frusna Vintern lurvig i fråga om det gråa håret

6. 2.335 *Clymene ... laniata sinus* – Clymene, sliten i fråga om kläderna

7. 2.341 *caesae pectora palmis* – slagna för bröstet med händerna

8. 2.635 *rutilis umeros protecta capillis ... Ocyroen* – täckt i fråga om axlarna med de röda lockarna

9. 3.161-162 *fons ... margine gramineo patulos incinctus hiatus* – en källa omgärdad av gräsgräns i fråga om de vida öppningarna

10. 3.221 *et nigram medio frontem distinctus ab albo Harpalos* – utmärkt i fråga om den svarta pannan av en vit mitt

11. 3.666 *ipse racemiferis frontem circumdatus uvis* – omgärdad till pannan av vinrankor bärande klasar